

У спеціалізовану вчену раду Д 26.459.01
в Інституті інформаційних технологій
і засобів навчання НАПН України

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Кочаряна Артура Борисовича
«Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності науково-
педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних
університетів», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.10 - інформаційно-комунікаційні технології в освіті**

У запропонованій до розгляду дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності (ІК-компетентності) науково-педагогічних працівників (НПП) гуманітарних спеціальностей класичних університетів, що відповідає паспорту спеціальності 13.00.10 - інформаційно-комунікаційні технології в освіті (напрямок досліджень — теорія та методика підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів інформатизації освіти.).

Формулювання проблеми є аргументованим і обґрунтованим на основі здійсненого аналізу стану розвитку ІК-компетентності НПП університетів в Україні, внаслідок чого здобувачем констатовано низку суперечностей, а саме між: стрімким розвитком ІКТ та невідповідністю НПП до їх використання в освітньому процесі та задоволення інформаційних потреб його учасників; процесом інформатизації вищої освіти та недостатнім рівнем системного застосування ІКТ для створення якісного електронного освітнього середовища (ЕОС); необхідністю розвитку ІК-компетентності НПП як функціонально й особистісно значущого компонента їхньої професійної компетентності та відсутністю науково обґрунтованих підходів до створення цілісної системи формування та розвитку ІК-компетентності

Наявність суперечностей підтвердила актуальність обраної теми «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів», дозволила здобувачеві коректно визначити проблему, мету та задачі дослідження. Мета дослідження полягає в тому, щоб розробити методiku розвитку ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів. Для досягнення декларованої мети А. Б. Кочарян визначено низку конкретних задач: дослідити стан проблеми формування ІК-компетентності НПП університетів України; визначити структуру ІК-компетентності НПП університетів з відповідними критеріями та показниками її сформованості за умов створення електронного освітнього середовища; визначити інструментарій вимірювання рівнів розвитку ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів; розробити основні компоненти та описати методiku розвитку ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів, а також експериментальним шляхом перевірити ефективність розробленої методики.

Структура дисертації підпорядкована реалізації визначених задач, послідовно розкриває стратегію наукового пошуку здобувача, а зміст - відповідає темі та підтверджує системність, глибину і методичну оригінальність проведеного дослідження.

В першому розділі «Теоретико-методичні основи розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів» проаналізовано вплив сучасних макро-трендів на ринок праці та розвиток освіти, розглянуто існуючі методичні підходи до визначення поняття ІК-компетентності НПП класичних університетів, її структури та шляхи формування у вищих навчальних закладах. Дисертант проводить аналіз науково-педагогічної літератури та окреслює сучасні тенденції, які впливають на розвиток університетської освіти. На основі здійсненого аналізу доведено

необхідність зміни або адаптації освітніх політик університетів щодо впровадження ІКТ на виклик зазначених тенденцій. Одним із результатів цих змін має бути відповідність електронного освітнього середовища університету вимогам Європейських стандартів якості вищої освіти. Здобувач визначає, що від рівня сформованості ІК-компетентності НПП залежить якість створення та подальше постійне оновлення змістового компонента ЕОС (якість навчальних, наукових, методичних, контролюючих та довідкових ресурсів), рівень використання технологічної складової ЕОС (ІТ-інфраструктури та веб-сервісів) та дотримання вимог організаційної складової ЕОС (введення та дотримання корпоративних стандартів навчального закладу за відсутності відповідних високих сучасних стандартів щодо впровадження ІКТ на рівні держави).

У другому розділі «Проектування системи розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів» теоретично обґрунтовано залежність якості ЕОС університету від рівня сформованості ІК-компетентності його НПП. Дисертант визначає структуру ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів з відповідними критеріями та показниками розвитку. Базуючись на Європейських стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості у ВНЗ розроблено модель розвитку ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів, яка передбачає три рівні: базовий, поглиблений та професійний.

У третьому розділі «Методика розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів та експериментальна перевірка її ефективності» сформульовано методику розвитку ІК-компетентності НПП, описано організаційно-педагогічні умови та технологію розвитку ІК-компетентності (форми, методи, засоби), описано організацію експериментальної частини дослідження; обґрунтовано вибір методів

проведення експерименту та методів опрацювання отриманих статистичних даних; подано результати етапів експерименту; здійснено формулювання основних висновків та методичних рекомендацій для забезпечення розвитку ІК-компетентності НПП.

Проведене дослідження дозволило здобувачеві отримати результати, які містять елементи наукової новизни, мають як теоретичне, так і практичне значення, а саме: - *вперше* обґрунтовано та розроблено модель розвитку ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів, яка включає мотиваційно-цільовий, організаційно-процесуальний, змістовий та операційно-технічний, діагностичний та результативний компоненти; визначено її структуру з відповідними критеріями (розуміння ролі ІКТ в освіті, використання ІКТ, навчальна, наукова діяльність та підвищення кваліфікації як вид діяльності НПП) та показниками їх сформованості за умов створення електронного освітнього середовища; визначено інструментарій вимірювання рівнів сформованості ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів, а саме: аналіз та системність використання електронних навчальних курсів, рівень використання сервісів Веб 2.0, участь у масових відкритих он-лайн курсах, аналіз публікаційної діяльності, звітів з е-деканату системи дистанційного навчання, зміст е-портфоліо НПП; - *уточнено поняття* «інформаційно-комунікаційна компетентність науково-педагогічних працівників, яке визначається нами як здатність автономно та відповідально застосовувати набуті НПП теоретичні та фактологічні знання, вміння та навички в галузі ІКТ для задоволення власних потреб, виконання суспільно важливих завдань, зокрема професійних, а саме організації та проведення освітньої та наукової діяльності, в системі власного підвищення кваліфікації та професійного розвитку; - *удосконалено* форми та методи розвитку ІК-компетентності НПП в системі підвищення кваліфікації шляхом запровадження тренінгової діяльності, індивідуальних та групових консультацій, бар-кампів, індивідуальної та спільної роботи в системі

дистанційного навчання LMS Moodle, вебінарів, використання інструментів формуального оцінювання, пірінгової (англ. peering) методики та шляхом впровадження індивідуальної та колективної проектної діяльності із зворотною рефлексією; - *дістали подальшого розвитку* теорія та методика застосування апаратних і програмних засобів інформатизації освіти; теоретичні та методичні проблеми розробки і використання ІКТ для вимірювання та оцінювання рівня навчальних досягнень, моніторингу освітньої діяльності; теоретичні та методичні засади розробки і використання ІКТ у відкритій освіті та психолого-педагогічні та організаційно-педагогічні проблеми формування і використання освітніх електронних ресурсів і наукових матеріалів в умовах розвитку єдиного інформаційного освітнього простору.

Особливим є те, що за основу розробки моделі розвитку ІК-компетентності НПП класичних університетів дисертант взяв Європейську рамку кваліфікації, рекомендації ЮНЕСКО, Європейський стандарт якості вищої освіти, Національну рамку кваліфікацій. Основними видами діяльності НПП у створеній моделі визначено: розуміння ролі ІКТ в освіті та їх використання, власне використання ІКТ, навчальна робота, наукова діяльність та підвищення кваліфікації.

Автор висуває гіпотезу, що організація підвищення кваліфікації НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів відповідно до запропонованої методики розвитку їхньої ІК-компетентності через реалізацію навчальної програми «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічного працівника гуманітарних спеціальностей класичних університетів» сприятиме підвищенню рівня сформованості їхньої ІК-компетентності.

Метою навчання за програмою «Розвиток ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів» дисертант визначає розвиток ІК-компетентності НПП, а завданнями – надання слухачам теоретичних знань з питань розуміння ролі ІКТ в освіті та їх використання;

сформувати вміння та навички використання ІКТ в освітній та науковій діяльності, підвищення кваліфікації. Досягнення навчальних цілей автор пропонує здійснювати шляхом застосування наступних форм та методів навчання: семінарів, тренінгів, лекцій, бар-кампів, індивідуальних та групових консультацій; самостійної роботи; практичних занять із створення електронних навчальних курсів та їх змістових компонентів; оцінювання знань, умінь і навичок за допомогою тестування та анкетування; індивідуальної та спільної роботи в системі дистанційного навчання LMS Moodle, вебінарів, використання інструментів формуального оцінювання, пірінгової методики та шляхом впровадження індивідуальної та колективної проектної діяльності із зворотною рефлексією.

Ефективній реалізації методики розвитку ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів сприяло виокремлення педагогічних умов, а саме: упровадження в систему підвищення кваліфікації науково обгрунтованої багаторівневої та багатокомпонентної моделі поетапного (від базового до професійного рівня) розвитку ІК-компетентності НПП; диференціація та інтеграція змісту, форм і методів розвитку ІК-компетентності НПП відповідно до її тривірневої структури; реалізація безперервного науково-методичного супроводу розвитку ІК-компетентності НПП на базі та з використанням створеного освітнього середовища (його електронної компоненти зокрема).

Дисертаційне дослідження має практичне значення, яке полягає в тому, що розроблено: корпоративний стандарт ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів; методику розвитку ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів; навчальну програму спецкурсу «Розвиток ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів» для підвищення кваліфікації НПП; методичні рекомендації щодо застосування навчальних матеріалів спецкурсу «Розвиток ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів» у практиці роботи закладів

післядипломної педагогічної освіти НПП університетів; дистанційний курсу «Електронне навчально-наукове середовище сучасного університету»; рекомендації для створення електронних початкових курсів. Розроблені теоретичні та практичні рекомендації можна використовувати в роботі наукових та НПП вищих навчальних закладів, у системі підвищення кваліфікації, а також у процесі розробки навчальних і методичних посібників з розвитку ІК-компетентності НПП.

Достовірність наукових положень і висновків доведено теоретично та підтверджено практичною реалізацією. Зокрема, вірогідність забезпечується теоретичною обґрунтованістю положень дослідження; застосуванням комплексу методів, адекватних його меті та задачам (у тому числі, коректним застосуванням методів математичної статистики для опрацювання та інтерпретації результатів формувального експерименту); кількісним і якісним аналізом значного обсягу теоретичного та емпіричного матеріалу.

На основі аналізу змісту дисертації можна зробити висновок, що, у цілому, мету дослідження досягнуто, задачі - розв'язано, тему - розкрито.

Результати дисертації належним чином апробовані на міжнародних та всеукраїнських конференціях і семінарах, висвітлені у 19 публікаціях здобувача, з яких: 10 статей у фахових виданнях (5 статей у виданнях, занесених до міжнародних наукометричних баз), 2 статті в закордонних виданнях, 8 статей і тез доповідей у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій.

Оцінюючи загалом позитивно дослідження А. Б. Кочаряна, вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та зупинитися на деяких дискусійних моментах щодо його змісту:

1. На нашу думку, у першому розділі логічно було б здійснити розгляд понятійного апарату дослідження проблеми розвитку ІК-компетентності НПП, а потім приступити до аналізу теоретичних підходів до її розвитку.

2. Тема дослідження розвитку ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів, тому варто окремим блоком подати специфіку їх діяльності.

3. У другому розділі автор теоретично обґрунтовує залежність якості ЕОС університету від рівня сформованості ІК-компетентності його НПП. Цей пункт вважаємо доцільним розмістити у першому розділі.

4. Вважаємо доцільним окремим пунктом подати специфіку професійної діяльності науково-педагогічних працівників саме гуманітарних спеціальностей класичних університетів та їх психолого-педагогічні особливості.

5. У першому та другому розділах автор наводить аналітичний огляд зарубіжних і вітчизняних науково-педагогічних матеріалів не систематизуючи їх, а подає у довільній формі. Дослідження лише б виграло, якби автор чітко визначив кілька критеріїв і здійснював аналіз науково-педагогічної літератури на їх основі.

6. У науковій новизні зазначено про уточнення поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність науково-педагогічних працівників». Тема дослідження присвячена розвитку ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів, тому у визначенні поняття мають бути зазначені відповідні особливості науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів.

7. У третьому розділі автор подає методику розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників і водночас описує організацію експериментальної частини дослідження. Вважаємо доцільним винести експериментальну частину окремим розділом.

8. У рукописі трапляються окремі стилістичні та орфографічні помилки.

Висловлені зауваження не є принциповими і не впливають на загальне позитивне оцінювання дисертаційного дослідження А. Б. Кочарян.

На підставі аналізу дисертації, автореферату та публікацій автора, вважаємо, що дисертаційне дослідження Кочаряна Артура Борисовича на тему «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів» є самостійною, завершеною, цілісною науковою працею, що має теоретичне та практичне значення для теорії і методики професійної освіти та відповідає вимогам МОН України, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук,
завідувач кафедри гуманітарної освіти
і дисциплін, підтримуючих педагогіку,
Факультет етнології і наук про освіту,
Сілезький університет в Катовицях,
м. Катовіце, Польща

Смирнова-Трибульська Є.М.

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji
43-400 Cieszyn, ul. Bielecka 62
tel. 033/3546100, fax 033/3546101

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH
10-007 Katowice, ul. Bankowa 12
NIP 634-019-71-34

STWIERDZAM
WŁASNORĘCZNOŚĆ PODPISU

Cieszyn, dnia 10.08.2016r.

DZIAŁ PŁAC

Agata Fajkis